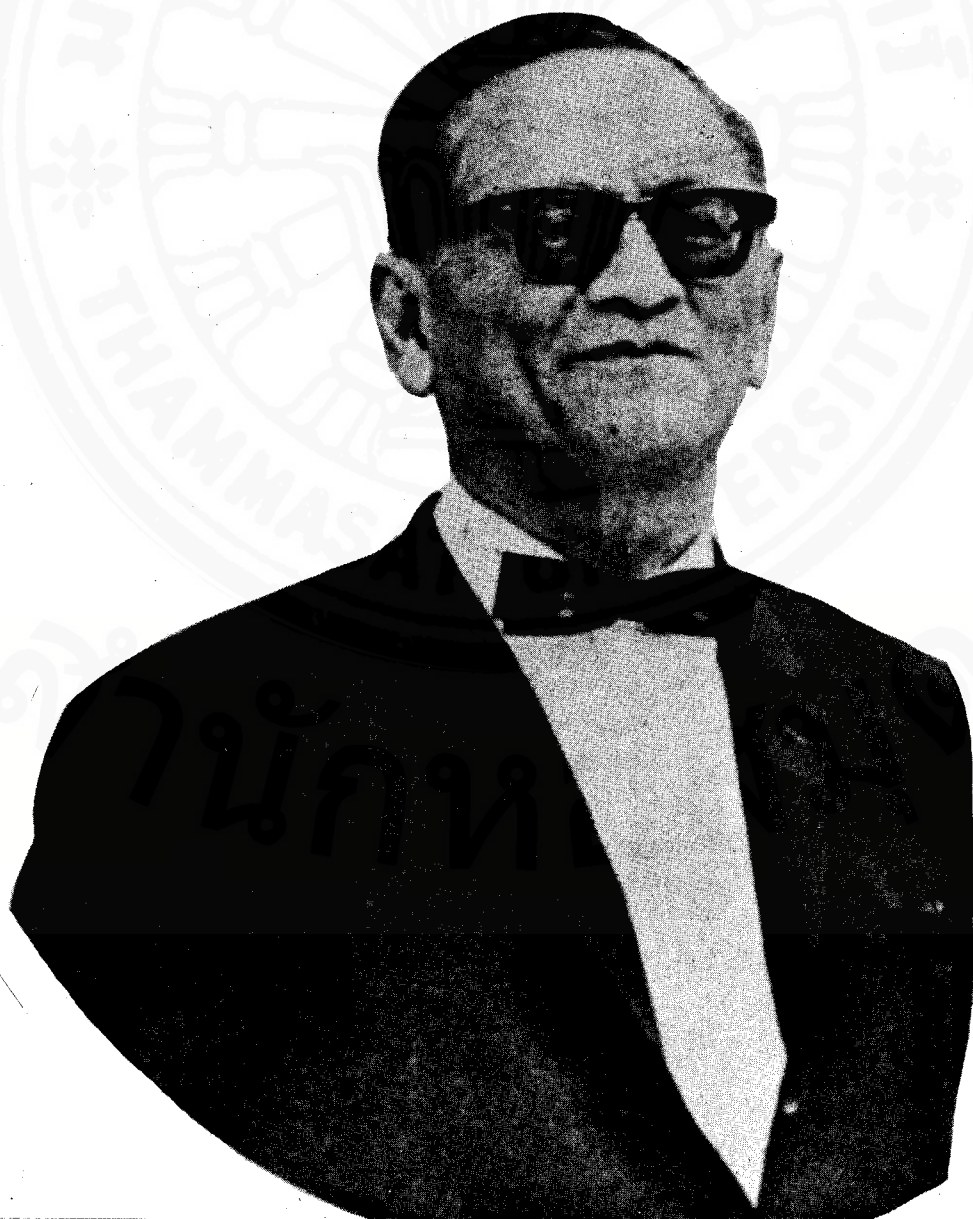

วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์
ของ

ศาสตราจารย์
รอง คยามานนท์

วรพิน ชัยรัชนิกร

นักศึกษาคณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทนำ

ในการศึกษาประวัติศาสตร์ ซึ่งนับว่าเป็นวิชาที่ว่าด้วยการบันทึกเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาแล้วในอดีต ดังนั้นประวัติศาสตร์จึงเป็นรากฐานแห่งภูมิธรรม วัฒนธรรม อารยธรรมของโลก เป็นการเรียนรู้พฤติกรรมของมนุษย์รุ่นก่อนๆ ที่ได้ปฏิบัติมา และเกิดผลปรากฏอย่างไรบ้าง นับได้ว่าเป็นการปูพื้นฐานให้มนุษย์รุ่นหลังได้ใช้เป็นแบบแผน แนวทาง อุทาหรณ์ ในการกระทำกิจการต่างๆ ทั้งในทางการปกครอง การติดต่อสัมพันธ์กับกิจการอย่างอื่น ให้ก้าวล่วงผ่านพ้นซึ่งอุปสรรคทั้งปวง ดังที่ เอช คาร์ กล่าวไว้ว่า “ประวัติศาสตร์ คือ เรื่องราวอันต่อเนื่องกันของการโต้ตอบระหว่างนักประวัติศาสตร์กับหลักฐานข้อเท็จจริง เป็นการถกเถียงระหว่างปัจจุบันกับอดีตที่ไม่สิ้นสุด... เป็นการถกเถียงระหว่างสังคมในวอนกับสังคมเมือวาน... เราจะเข้าใจปัจจุบันได้สมบูรณ์ก็ต่อเมื่อมองผ่านจากปัจจุบันเท่านั้น และเราจะเข้าใจปัจจุบันได้สมบูรณ์ก็เพราะอดีตช่วยส่องทางให้ ดังนั้นบทบาทควบคู่กันสองอันของประวัติศาสตร์ ก็คือ ช่วยให้มนุษย์เข้าใจสังคมในอดีต และช่วยให้มนุษย์ควบคุมสังคมในปัจจุบันได้เช่นกัน”^๑

นั่นคือ ประวัติศาสตร์จะให้ทัศนะอันกว้างไกลเกี่ยวกับพลังเคลื่อนไหวของปัจจุบัน และเป็นพื้นฐานของการตัดสินใจอันชาญฉลาดเรื่องการกระทำในอนาคต ประวัติศาสตร์เป็นแหล่งใหญ่ของค่านิยม ข้อผูกพัน ข้อคิดคำนึงซึ่งจะทำให้ชีวิตมีคุณค่าควรแก่การเป็นมนุษย์ ประวัติศาสตร์จึงนับได้ว่ามีอิทธิพลเป็นศาสตร์ที่จะทำให้มนุษย์เข้าใจในมนุษย์และสิ่งแวดล้อมรอบข้างตัว

ดังนั้นประวัติศาสตร์จึงมิใช่อดีต และมีไม่ใช่สิ่งที่หลงเหลือมาจากอดีต แต่ประวัติศาสตร์คือการสร้างอดีตขึ้นมาใหม่จากประจักษ์พยานบางส่วนของอดีตที่ยังหลงเหลืออยู่^๒ โดยมีนักประวัติศาสตร์เป็นผู้ทำหน้าที่เสนอภาพประวัติศาสตร์ขึ้นมา โดยอาศัยข้อมูลที่หลากหลาย และมีตีแห่งกาลเวลา เข้าช่วยในการเขียนงานประวัติศาสตร์ และงานเขียนทางด้านประวัติศาสตร์ของนักประวัติศาสตร์ทั้งหลายจะเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงโลกทัศน์ ทัศนคติ แสดงถึงสิ่งเราและ

อิทธิพลที่มีต่อผู้เขียน เพราะสิ่งเหล่านี้จะปรากฏในงานของผู้เขียนประวัติศาสตร์เหล่านั้นจะโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม

ในบทความนี้จะขอนำเสนอวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักประวัติศาสตร์ไทยผู้ซึ่งชื่อเสียงและเป็นที่เคารพยกย่อง คือ ศาสตราจารย์รอง ศยามานนท์ ซึ่งท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิและวิญญู เป็นอาจารย์ผู้สอนประวัติศาสตร์ และเป็นนักประวัติศาสตร์ที่ได้รับการศึกษามาทางด้านนี้โดยตรง ในปัจจุบันนี้ ท่านก็ได้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย อันเป็นหลักประกันถึงเกียรติประวัติ และคุณค่าความดีของท่านที่มีต่อวงการประวัติศาสตร์ไทย

ภูมิหลัง^๓

ในการศึกษาวิเคราะห์งานเขียนของผู้ใดก็ตาม การศึกษาถึงภูมิหลังของผู้เขียนนับว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้เราทราบถึงทัศนคติ แนวความคิด โลกทัศน์ หรือสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการเขียนของผู้เขียนนั้นๆ เพราะภูมิหลังของผู้เขียนนับว่าเป็นสิ่งที่แฝงเร้น แต่มีอิทธิพลต่อการเขียนซึ่งไม่มากนักน้อย และการที่เราได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาตลอดจนสถานะและสภาพแวดล้อมของผู้เขียน จะทำให้เราสามารถประเมินคุณค่าของงานเขียนหรือทำการวิเคราะห์แนวการศึกษาและทัศนคติของผู้เขียนได้อย่างยุติธรรมมากขึ้น

ศาสตราจารย์ รอง ศยามานนท์ เกิดเมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๔๕๔ (ต้นรัชกาลที่ ๖) ที่บ้านตรอกสาเก ถนนตะนาว อำเภอพระนคร กรุงเทพฯ บิดารับราชการเป็นขุนนางในราชสำนัก และได้ดำรงยศเป็น มหาอำ-

- ๑ บทกล่าวนำของชาญวิทย์ เกษตรศิริ และ สุชาติ สวัสดิ์ศรี ใน ประวัติศาสตร์และนักประวัติศาสตร์ไทย, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น, ๒๕๑๕) หน้า ๒.
- ๒ สมเกียรติ วันทะนะ, “ประวัติศาสตร์: ศาสตร์ของแม่มด” ใน สถานะของวิชาประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๓) หน้า ๕๖.
- ๓ เก็บความจากหนังสือ ศาสตราจารย์ ซึ่งคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกในงานเสาศาสตราจารย์(กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๕) หน้า ๓-๖.

มาดัยโท จางวางโท มหาเสวกโท และนายพลเสอข้า
พระยาราชบุควิบลภักดีพิริยะพาหะ (ริน สยามานนท์)
มารดา ซ้อ คุณหญิงเลื่อน สยามามานท์

การศึกษา ศาสตราจารย์ รอง สยามานนท์ ได้
เข้าศึกษาในโรงเรียนเทพศิรินทร์ และเมื่อจบชั้นมัธยม
ปีที่ ๘ หลังจากนั้นได้สอบชิงทุนกระทรวงศึกษาธิการไป
ศึกษาต่อ ณ ประเทศอังกฤษ ได้รับปริญญา B.A. Hons
ทางประวัติศาสตร์ ได้รับ Diploma in Education (ประ
คาศนียบัตรวิชาครูชั้นสูง) และ M.A. จากมหาวิทยาลัย
เคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ และได้รับ Certificate of
Etudes Francaises จากมหาวิทยาลัยเกรอนอบล์ ประเทศ
ฝรั่งเศส ได้รับปริญญาบัตรจากวิทยาลัยบ็องกันราช
อาณาจักรวันที่ ๓ และได้รับปริญญาอักษรศาสตร์ดุษฎี
บัณฑิต (กิตติมศักดิ์) จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชีวิตครอบครัว ศาสตราจารย์รอง สยามานนท์
ได้สมรสกับ ม.ล. เขาว์ สยามานนท์ มีทายาท ๒ คน
คือ นางเรวดี วรวรรณ ณ อยุธยา และนายรุ่งฤทธิ์
สยามานนท์ ปัจจุบันศาสตราจารย์รอง มีอายุ ๗๑ ปี

การทำงาน ศาสตราจารย์รอง เริ่มรับราชการ
เมื่อ ๑๗ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๘ โดยดำรงตำแหน่งเป็น
อาจารย์ผู้ช่วยแผนกวิชาภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์
คณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหา
วิทยาลัย และท่านก็ได้รับราชการให้กับจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัยเรื่อยมาจนครบเกษียณอายุ มีผลงานให้กับ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตลอดมา เช่น

ปี ๒๔๘๑ - เป็นข้าราชการสามัญชนเอก ตำแหน่ง
ตำแหน่งอาจารย์เอก
- เป็นหัวหน้าแผนกวิชาภูมิศาสตร์
และประวัติศาสตร์

ปี ๒๔๘๑-๒๔๘๒ เป็นเลขาธิการจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย

ปี ๒๔๘๕-๒๕๑๔ ดำรงตำแหน่งเป็นคณบดีคณะ
อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย และในระหว่าง
นั้นท่านก็ได้เป็นผู้ก่อตั้งแผนก
วิชาบรรณารักษศาสตร์และ
แผนกวิชาภาษาตะวันออกใน
คณะอักษรศาสตร์ด้วย

ปี ๒๕๐๗-๒๕๑๒ เป็นผู้ทำการแทนอธิการบดี

นอกจากนี้ ท่านยังได้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ทาง การบริหารหลายตำแหน่ง เช่น รองอธิการบดีฝ่ายปก- ครอง ทำหน้าที่รักษาการแทนคณบดีคณะต่างๆ อาทิเช่น คณะบดีคณะเศรษฐศาสตร์ คณะบดีคณะรัฐศาสตร์ คณะบดี บัณฑิตวิทยาลัย นอกจากนี้ยังเป็นผู้แทนของจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยไปร่วมการประชุมสัมมนาทางวิชาการที่มหา- วิทยาลัยต่างๆ ในต่างประเทศ ฯลฯ จึงกล่าวได้ว่า ตลอด ระยะเวลาที่ท่านรับราชการที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ท่านได้ทำคุณประโยชน์ให้แก่มหาวิทยาลัยแห่งนี้เป็นอย่างมาก

ในส่วนที่เกี่ยวกับงานราชการพิเศษ ท่านได้รับการคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งต่างๆ เช่น เป็นประธานอนุ- กรรมการแผนกประวัติศาสตร์ในการจัดพิมพ์หนังสือประวัติ ศาสตร์ เพื่อเป็นพระลัทธิในวัฒนธรรม เป็นกรรมการคณะกรรมการ วิชาการจัดทำสารานุกรมไทย ราชบัณฑิตยสถาน เป็นราช บัณฑิตวิชาประวัติศาสตร์ เป็นกรรมการสภาการศึกษา แห่งชาติ ฯลฯ และงานที่เด่นมากในฐานะที่ท่านอยู่ใน วงการประวัติศาสตร์ คือ เมื่อ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้จัดตั้งคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๘๕ ท่านก็ได้รับเลือกให้เป็นหนึ่งใน คณะกรรมการชุดนี้ โดยมีพระยาอนุমানราชชนเป็น ประธานคณะกรรมการ และท่านได้ดำรงตำแหน่งกรรม การในคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทยเรื่อยมา ซึ่ง ในขณะเดียวกันท่านก็ได้รับเลือกให้เป็นกรรมการในคณะ กรรมการพิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ ควบคู่ไปด้วย จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. ๒๕๑๒ ท่านก็ได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งรองประธานคณะกรรมการชำระ ประวัติศาสตร์ไทย และได้เป็นรองประธานคณะกรรมการ พิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์

ปัจจุบัน ท่านดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการ ชำระประวัติศาสตร์ โดยได้รับแต่งตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๘ และได้ดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการ พิจารณาและจัดพิมพ์เอกสารทางประวัติศาสตร์ โดยได้ รับการแต่งตั้งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๒

คณะกรรมการทั้ง ๒ คณะนี้ เป็นหน่วยราชการ มีฐานะขึ้นอยู่กับสำนักนายกรัฐมนตรี

ในส่วนที่เกี่ยวกับคณะกรรมการชำระประวัติ ศาสตร์ไทยนั้น เป็นคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วยนัก

ประวัติศาสตร์กลุ่มเล็กๆ ที่ได้รับการแต่งตั้งโดยตรง งานเขียนประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่อาจจะเรียกได้ว่าเป็น งานแบบคลาสสิกโบราณ มีผลงานออกมาในรูปของ วารสาร ชื่อ *แถลงงานประวัติศาสตร์ เอกสาร และ โบราณคดี* (เรียกชื่อย่อๆ ว่า ป.อ.บ.) พิมพ์ออกปละ ๓ ครั้ง ในวารสารฉบับนี้ ศาสตราจารย์ รอง ก็ได้มี ส่วนในการเขียนบทความต่างๆ ลงพิมพ์

เนื่องจากศาสตราจารย์ รอง ได้รับราชการ และ ทำคุณงามความดีไว้มาก จึงได้รับยกย่องตอบแทน คือ ได้รับ พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่อไปนี้ คือ ประ- ถมาภรณ์ช้างเผือก (ป.ช. เมื่อ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๕) มหาวิริยมงกุฎ (ม.ว.ม. เมื่อ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๘) และทูลดุษฎีจอมเกล้า (ท.จ. เมื่อ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๐๘)

เมื่อพิจารณาถึงภูมิหลังทางด้านชาติตระกูลจาก การศึกษาค้นคว้า ทำให้พบว่าสายสกุลสยามานันทน์นับ ว่ามีความผูกพันกับราชสำนักอยู่มาก กล่าวคือ บิดาของ ศาสตราจารย์ รอง เป็นขุนนางเก่า เข้ารับราชการ ในกระทรวงธรรมการ กระทรวงมหาดไทย มีส่วนและ มีบทบาทในวงการศึกษามาก และเมื่อรัชกาลที่ ๖ ทรงจัดตั้ง กองเสนาธิการ ท่านก็ได้เป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการจัดวาง ระเบียบ ขอบบังคับ เป็นอุปนายกสภากรรมการกลางจัด การลูกเสือสยาม และได้ดำรงตำแหน่งยศชั้นสุดท้าย เป็น พระยาราชนกุลวิบูลย์ภักดีพิริยะพาหะ (วัน สยามานนท์) ปลัดทูลฉลองภายใต้จอมพลและจอมพลเรือ สมเด็จพระ- เจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย จนถึงวันที่มีการเปลี่ยน แปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ซึ่งจากความผูกพันนี้

๔ อ่านเรื่องเกี่ยวกับคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย ได้ จากบทความของ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ "วิชาประวัติศาสตร์ ในประเทศไทย" ใน ประวัติศาสตร์และนักประวัติศาสตร์ ไทย, หน้า ๑๓-๑๕ และ บทความของ แลมสุข นุ่มนนท์ "ทัศนะบางประการต่อคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ ไทย" ใน โลกหนังสือ บที่ ๔ ฉบับที่ ๕ เดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๒๔

๕ ในส่วนที่เกี่ยวกับประวัติของบิดาของศาสตราจารย์ รอง คือ พระยาราชนกุลวิบูลย์ภักดี พิริยะพาหะ (วัน สยามานนท์) อ่านรายละเอียดได้ใน ประวัติศรั, (กรุงเทพฯ : ศุภสภา, ๒๕๐๑) หน้า ๑๐๘-๑๒๕.

ตลอดจนสภาพแวดล้อม การศึกษากันที่จะมีอิทธิพลต่อการเขียน การมองประวัติศาสตร์ ตลอดจนทัศนคติ และโลกทัศน์ของศาสตราจารย์ รอง มาก ซึ่งจะได้นำเสนอต่อไป

ผลงาน

จากการค้นคว้าเกี่ยวกับงานเขียนของศาสตราจารย์ รอง ทงในรูปของบทความ และหนังสือ เท่าที่ได้อ่านความมาได้ มีดังต่อไปนี้

บทความ

๑. ประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา ใน แดงงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี ปีที่ ๑ เล่ม ๑, ๒๕๑๐
 ๒. ประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา ใน แดงงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี ปีที่ ๑ เล่ม ๒, ๒๕๑๐
 ๓. ประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา ใน แดงงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี ปีที่ ๑ เล่ม ๓, ๒๕๑๐
 ๔. ประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา ใน แดงงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี ปีที่ ๒ เล่ม ๑, ๒๕๑๑
 ๕. ประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา ใน แดงงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี ปีที่ ๕ เล่ม ๑, ๒๕๑๔
 ๖. ประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา ใน แดงงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี ปีที่ ๕ เล่ม ๓, ๒๕๑๔
 ๗. ประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา ใน แดงงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี ปีที่ ๖ เล่ม ๒, ๒๕๑๕
 ๘. ประวัติศาสตร์สมัยอยุธยา ใน แดงงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี ปีที่ ๑๑ เล่ม ๑ - ๓, ๒๕๒๐
- บทความทั้งหมดนี้ กล่าวถึงประวัติศาสตร์ไทยในสมัยกรุงศรีอยุธยาในแง่ของการปกครอง สังคม เศรษฐกิจ การเมือง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การติดต่อค้าขาย โดยศาสตราจารย์ รอง ได้แต่งร่วมกับผู้อื่น เช่น วิชาสงส์ นพรัตน์, พลโทดำเนิน เลาหะกุล
๕. ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ (ผูก ๑) ใน แดงงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี ปีที่ ๓ เล่ม ๒, ๒๕๑๒

๑๐. ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ (ผูก ๒-๓) ใน แดงงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี ปีที่ ๓ เล่ม ๓, ๒๕๑๒

๑๑. ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ (ผูก ๔-๖) ใน แดงงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี ปีที่ ๔ เล่ม ๑, ๒๕๑๓

๑๒. ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ (ผูก ๗) ใน แดงงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี ปีที่ ๔ เล่ม ๒, ๒๕๑๓

๑๓. ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ (ผูก ๘) ใน แดงงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี ปีที่ ๔ เล่ม ๓, ๒๕๑๓

ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ เป็นเอกสารพื้นเมืองทางประวัติศาสตร์ ซึ่งชาวลานนาไทยได้จารึกไว้ด้วยอักษรไทย-ยวน ที่ได้รับการแปลสู่ภาษาไทย เป็นเรื่องของประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกัน ระหว่างอาณาจักรลานนาไทย อาณาจักรสุโขทัย และอาณาจักรอยุธยา

๑๔. พระยาราชภักดี ใน แดงงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี ปีที่ ๒ เล่ม ๑, ๒๕๑๑

๑๕. พระยาราชภักดี ใน แดงงานประวัติศาสตร์ เอกสาร และโบราณคดี ปีที่ ๒ เล่ม ๒, ๒๕๑๑

พระยาราชภักดี เป็นชาวต่างประเทศชื่อ ฟรานซิส ไลต์ มีบทบาทเกี่ยวกับคนไทยมาตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรี จนกระทั่งสมัยรัตนโกสินทร์ก็ได้ทำให้เมืองชายแดนทางใต้ตกเป็นของอังกฤษ จากการเริ่มต้นด้วยการเช่า เรืองนเป็นเอกสารที่เกี่ยวกับการค้าทาสตราจารยฺ์ รอง ได้มาจาก การค้นคว้าทางประวัติศาสตร์

๑๖. บันทึกเรื่องสัมพันธ์ภาพระหว่างประเทศญี่ปุ่นกับประเทศสยาม ในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ ใน แดงงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี ปีที่ ๕ เล่ม ๑, ๒๕๑๔ และปีที่ ๖ เล่ม ๑, ๒๕๑๕

เป็นบทความที่แปลมาจาก "บันทึกสัมพันธ์ภาพระหว่างประเทศญี่ปุ่นกับประเทศสยามในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗" เป็นการแปลซึ่งเก็บความจากรายงานของสมาคมเอเชียแห่งประเทศไทยที่เมืองโยโกฮาม่า โดย อี เอ็ม ซาเดา เป็นเรื่องของการติดต่อระหว่างไทยกับญี่ปุ่น ซึ่งมีปรากฏหลักฐานในสมัยพระนเรศวรมหาราช โดยญี่ปุ่นเข้ามาติดต่อขอซื้อดินปืนและปืนคาบศิลา ไม่หอมจากไทย และในสมัยพระเจ้าทรงธรรมก็มีการติดต่อทำพระราชไมตรีระหว่างโชกุนของประเทศญี่ปุ่นกับกษัตริย์ไทย โดยทางพระสุพรรณสาร และให้ราชทูตอัญเชิญไป

๑๗. ความสัมพันธ์ไทย-ลาว ใน แดงงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี ปีที่ ๘ เล่ม ๑-๓, ๒๕๑๗.

เป็นเรื่องเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศลาว ตั้งแต่สมัยสุโขทัย, อยุธยา และรัตนโกสินทร์ การเกิดกบฏเจ้าอนุวงศ์ โดยเฉพาะเรื่องราวและเหตุการณ์สมัยรัชกาลที่ ๕ การเสียดินแดนฝั่งซ้าย และบางส่วนของฝั่งขวาของไทยให้ฝรั่งเศส

๑๘. ผลการตรวจสอบเอกสารของแฮร์รี่ ปาร์ก (ฮาร์ปิก) ใน แดงงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี ปีที่ ๑๑ เล่ม ๑-๓, ๒๕๒๐

เป็นการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ของแฮร์รี่ ปาร์ก ซึ่งเป็นผู้แทนอังกฤษได้รับมอบหมายให้เข้ามาเจรจาเพื่อทำสนธิสัญญากับไทยในสมัยรัชกาลที่ ๔ และได้รายงานให้กระทรวงการต่างประเทศของอังกฤษทราบรายละเอียดในการดำเนินงาน

๑๙. ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับเรื่อง "ชาวฮอลันดาในประเทศไทยในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗" ใน แดงงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี ปีที่ ๑๔ เล่ม ๑, ๒๕๒๓ เป็นบทความที่ศาสตราจารย์รองได้ตั้งข้อสังเกตบางประการจากหนังสือ *The Dutch in Seventeenth Century Thailand* ของ George Vinal Smith ซึ่งเขียนเกี่ยวกับชาวฮอลันดาในประเทศไทย ในรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ถึงสมัยพระเพทราชา โดยได้เข้ามาตั้งบริษัทการค้าที่อยุธยา บทความนี้ ศาสตราจารย์ รอง พยายามค้นคว้า ศึกษาสังเกต ข้อเท็จจริงบางอย่างที่ปรากฏในงานของนาย George Vinal Smith ว่าส่วนใดไม่ตรงหรือผิดไปจากเอกสารของไทยหรือต่างประเทศอย่างไร โดยพยายามชี้แจง แก้ไขข้อมูลที่ต่างไปให้ถูกต้อง โดยแสดงความเห็นหรือนำหลักฐานจากหนังสือเรื่องต่าง ๆ มากล่าวอ้างไว้

๒๐. เทนเซ็นต์ ฮาร์ต และเมืองไทย ใน รวมนบทความสัมพันธ์ระหว่างไทยและอเมริกา (กรุงเทพฯ : แพรวพิทยา, ๒๕๑๕) กล่าวถึง เทนเซ็นต์ ฮาร์ต ซึ่งเป็นผู้แทนของสหรัฐอเมริกา เดินทางเข้ามาทำสนธิสัญญาสันติภาพ มิตรภาพ พาณิชย์ และการเดินเรือ ในสมัยรัชกาลที่ ๔ เนื่องจากเห็นว่า เซอร์ จอห์น เบาริง ผู้แทนอังกฤษประสบความสำเร็จในการทำสนธิสัญญาทาง

มิตรและพาณิชย์กับไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๘ อเมริกาก็ต้องการจะทำสัญญาแบบสัญญาเบาริงกับไทย เช่นกัน

หนังสือ

1. A History of Thailand

กล่าวถึงถิ่นกำเนิดของคนไทย การอพยพเคลื่อนย้ายของคนไทยมาสู่อินโดจีน การก่อตั้งอาณาจักรต่างๆ ของคนไทยในคาบสมุทรมลายู การก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัย ความรุ่งเรืองของสุโขทัยในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช การตกอยู่ใต้อาณาจักรของอาณาจักรอยุธยา เหตุการณ์ สมัยกรุงศรีอยุธยา ก่อนการเสียกรุงครั้งที่หนึ่ง การก่อกบฏของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง การก่อตั้งกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ การก้าวไปสู่ความทันสมัยในรัชกาลที่ ๔ และรัชกาลที่ ๕ เรื่อยมาจนถึงเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ การปกครองของไทยในระบอบประชาธิปไตยจนถึงสมัยรัฐบาลจอมพล ถนอม กิตติขจร

๒. ประวัติศาสตร์ไทยสมัยอยุธยาแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ถึง แผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งศาสตราจารย์รอง ได้แต่งร่วมกับ พลตรีดำเนิน เลชนะกุล และนางสาววิลาสวงศ์ นพรัตน์ เป็นการรวมบทความที่คณะกรรมการประวัติศาสตร์ไทยทั้ง ๓ ท่าน ได้แต่งไว้ในวารสาร แดงงานประวัติศาสตร์ เอกสารและโบราณคดี และหนังสือเล่มนี้จึงพาลงกรณมหาวิทยาลัยได้ใช้เป็นแบบเรียนของนิสิตคณะอักษรศาสตร์

กล่าวถึงประวัติของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ หรือ พระเจ้าอู่ทอง ผู้สถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี อธิบายถึงการขึ้นครองราชย์ของราชวงศ์ต่างๆ ของอยุธยา เช่น ราชวงศ์อู่ทอง ราชวงศ์สุพรรณภูมิ ราชวงศ์พระร่วง การปกครอง การค้า เศรษฐกิจ สังคม การปฏิรูปการปกครองสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ การทำสงครามระหว่างไทยกับพม่า ตลอดจนเหตุการณ์ก่อนที่ จะนำไปสู่การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๑ ในปี พ.ศ. ๒๑๑๒ พรรณนาพระปรีชาสามารถของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช การประกาศเอกราชของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ณ เมืองแครง การทำสงครามยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชา และเหตุการณ์ต่างๆ จนสิ้นสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช

๓. ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น ฉบับร่าง ศาสตราจารย์ รอง แต่งร่วมกับ ม.ร.ว. สุนนชาติ สวัสดิ์กุล และ ม.ร.ว. แสงโสม เกษมศรี

กล่าวถึง ประวัติศาสตร์กรุงศรีอยุธยา ตั้งแต่แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ถึงสิ้นแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ในเรื่องการปกครอง การสืบราชสมบัติ สภาพ สังคม เศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ ศิลปวิทยาการ และขนบธรรมเนียมประเพณี

๔. ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ

กล่าวถึงเหตุการณ์ทางการเมืองของไทย ตั้งแต่สมัยการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ โดยคณะราษฎรสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เหตุการณ์การยึดอำนาจการปกครอง ตลอดจนผู้นำการเปลี่ยนแปลงการจัดตั้งรัฐบาลในระบอบรัฐธรรมนูญเริ่มตั้งแต่รัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดา รัฐบาลของพระยาพหลพลพยุหเสนา การสร้างชาติและนโยบายชาตินิยมของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ประเทศไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง การเกิดเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การปฏิวัติ รัฐประหาร ซึ่งมีมาตลอดตั้งแต่สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่สอง จนกระทั่งถึงสมัยรัฐบาลของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช

แนวการศึกษาประวัติศาสตร์

ศาสตราจารย์รอง นับได้ว่าเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางด้านประวัติศาสตร์ และเป็นนักประวัติศาสตร์อาชีพ เพราะได้ศึกษาเล่าเรียนมาทางด้านนี้โดยตรง อีกทั้งยังทำหน้าที่เป็นผู้สอนวิชาประวัติศาสตร์ ดังนั้นในบทความนี้จึงขอวิเคราะห์แนวการศึกษาประวัติศาสตร์ของท่านในฐานะที่เป็นนักประวัติศาสตร์อาชีพ ซึ่งพิจารณาในประเด็นต่าง ๆ ได้ ดังนี้

ก. ทักษะการมองประวัติศาสตร์

จากการที่ได้ศึกษางานเขียนของศาสตราจารย์รอง จะเห็นได้ว่า แนวการเขียนประวัติศาสตร์ของท่านเป็นการเขียนที่เน้นในเรื่องข้อมูลมาก ขาดการวิเคราะห์ ประเด็นสำคัญ ๆ ของเหตุการณ์สมัยนั้น ๆ และสรุปวิเคราะห์ประเด็นสำคัญ ๆ ให้ผู้อ่านเข้าใจถึงสาเหตุของการเกิดเหตุการณ์นั้น และข้อมูลทางประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่ที่ท่านนำเสนอมานั้น เป็นข้อมูลประวัติศาสตร์ที่เกี่ยว

ข้องและเน้นที่ตัวผู้นำ (ผู้นำ ในที่นี้หมายถึง ผู้นำทั้งในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และผู้นำในระบอบประชาธิปไตย) การบริหารประเทศและการปกครองของ

๖ หนังสือเรื่องน ได้ขอความบางตอนที่ศาสตราจารย์ รองเขียนพาดพิงถึงนายปรีดี พนมยงค์ อันอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ชื่อเสียงและเกียรติภูมิของนายปรีดี ดังนั้นจึงมีการฟ้องร้อง โดยนายปรีดีได้มอบหมายให้นายปาล พนมยงค์ เป็นผู้ดำเนินการ และศาลได้ตัดสินคดีนี้ โดยให้หยุดการพิมพ์จำหน่ายหนังสือเล่มนี้ และจาก มติชนวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๓ มีข้อความลงประกาศดังต่อไปนี้

“ประกาศ
กิตติแห่งระหว่าง

นายปรีดี พนมยงค์ โจทก์ นายรอง ศยามานนท์ บริษัท
สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช
จำคดี จำเลย

ด้วยตามที่ข้าพเจ้าจำเลยที่ ๑ เป็นผู้แต่งหนังสือชื่อประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ พิมพ์ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ โดยจำเลยที่ ๒ เป็นผู้พิมพ์ และจำเลยที่ ๓ เป็นผู้พิมพ์โฆษณาจำหน่ายแจกกันนี้ ข้าพเจ้าจำเลยขอประกาศความจริงให้ทราบทั่วกันว่า

๑. หนังสือเล่มนี้มีข้อความคลาดเคลื่อนต่อความจริงบางตอน เพราะจำเลยอาศัยข้อมูล ซึ่งจำเลยได้รับบอกเล่ามาจากบุคคลอื่น

๒. บัดนี้ โจทก์ได้แสดงเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ไว้ต่อศาล ซึ่งจำเลยทั้ง ๓ ได้ตรวจสอบและยอมรับว่า โจทก์เป็นรัฐบุรุษอาวุโสซึ่งรับราชการมาโดยตลอดด้วยความซื่อสัตย์สุจริตจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ เป็นที่เห็นประจักษ์อันคงดำรงไว้ในฐานะรัฐบุรุษอาวุโส ตามพระบรมราชโองการอยู่จนกระทั่งบัดนี้ และจำเลยจะไม่พิมพ์หนังสือที่พาดพิงดังกล่าวซ้ำอีก

นายรอง ศยามานนท์ จำเลยที่ ๑
บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำคดี จำเลยที่ ๒
บริษัทโรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำคดี จำเลยที่ ๓

หมายเหตุ ข้อความตามประกาศข้างต้นนี้เป็นเรื่องเดียวกันที่ได้ประกาศในหนังสือพิมพ์รายวันมติชนเมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๒๒ ถึงวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๒๓ และหนังสือพิมพ์สยามรัฐเมื่อวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๒๒ ถึงวันที่ ๒๘ ธันวาคม ๒๕๒๒”

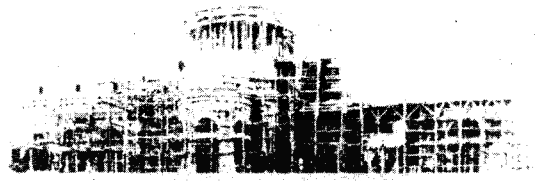
ผู้นำ นั่นคือ กล่าวได้ว่าเป็นการมองประวัติศาสตร์ด้วย ทฤษฎีมหาบุรุษ (Great Man Theory) ที่ว่า บทบาทของ มหาบุรุษมีส่วนในการเปลี่ยนแปลงทิศทางของประวัติศาสตร์ การดำเนินเรื่องจึงเป็นการบรรยายเหตุการณ์และ ผลของการกระทำของมหาบุรุษนั้น ๆ ^๗ กล่าวคือ

การเน้นบทบาทพระมหากษัตริย์

เมื่อพิจารณาภูมิหลังของท่าน จะเห็นได้ว่าสาย สกตศยามานนท์มีความใกล้ชิดกับราชสำนักอยู่ค่อนข้าง มาก ดังนั้นจึงน่าที่จะมีอิทธิพลต่องานเขียนของท่านใน แง่ที่จะยกย่อง หรือมุ่งการเขียนไปที่ตัวผู้นำ ให้ความ สำคัญแก่กษัตริย์และราชสำนัก ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะ วัฒนธรรม ให้ความสำคัญในส่วนที่จะแสดง ถึงแสนยานุภาพของกษัตริย์และราชสำนัก การเสนอภาพ ประวัติศาสตร์สังคม และประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ จะ เป็นเพียงข้อมูลที่เกี่ยวข้องหรือเกี่ยวพันกับบทบาทของ กษัตริย์ และเป็นไปในลักษณะที่จะเชิดชูความสามารถ ของกษัตริย์ ในแง่ที่ทำให้ประเทศมีความมั่นคง อุดม สมบูรณ์ ประชาชนมีความสุข นอกจากนั้นยังเป็นการ แสดงถึงความสามารถของกษัตริย์ในการปกครอง การ ขยายดินแดน โดยการพรรณนาถึงการทำสงคราม ยุทธวิธี การรบ การจัดเตรียมกองทัพ ตลอดจนแผนงานต่าง ๆ ไว้อย่างละเอียด เช่น ในการทำสงครามกับเขมรในสมัย สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ซึ่งมีสาเหตุมาจากเขมรเข้า มารุกรานและปล้นสดมภ์คนไทย ขณะที่ไทยกำลังทำ สงครามกับพม่า และมีพฤติกรรมอันไม่ได้อยู่ในความ สัตย์จริงและเยี่ยงมิตรของกษัตริย์เขมร ^๘

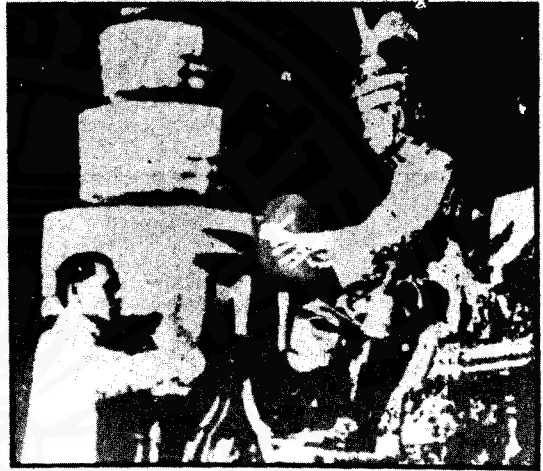
การเน้นบทบาทของผู้นำรัฐบาล หรือนายกรัฐมนตรี

ตั้งแต่ประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปเป็นระบอบประชาธิปไตย มีกษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ งานเขียนของ ศาสตราจารย์ รอง ที่แสดงให้เห็นถึงการเน้นบทบาท และความนิยมในตัวผู้นำของประเทศ จะเห็นได้จากหนังสือ ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ ท่านได้เน้นบทบาทของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในแง่

ประวัติศาสตร์ไทย ในระบอบรัฐธรรมนูญ

รอง ศยามานนท์

ที่ใช้นโยบายชาตินิยม การสร้างชาติของจอมพล ป. ไว้อย่างละเอียด หรือการยกย่องรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ แสดงถึงความสุขกายสบายใจ โดยท่านได้ เขียนไว้ว่า “ผู้เขียนชอบเดินเล่นไปตามถนนต่างๆ ภายหลังรับประทานอาหารเช้าอย่างปลอดภัย โดยไม่ต้อง กลัวว่าจะมีผู้ใดมาจู่โจมหรือทำร้าย ถนนหนทาง สะอาดเรียบร้อย ตามชายแดนด้านเขมร ทหาร และตำรวจร่วมมือกันรักษาอธิปไตยของไทยไว้อย่างเรียบร้อย” ^{๑๐}

^๗ อัจฉราพร กมฺพพิสมัย. “แนวการเขียนประวัติศาสตร์ ของ หลวงวิจิตรวาทการ” ใน ประวัติศาสตร์และนักประวัติศาสตร์ไทย, หน้า ๒๗๕-๒๗๖.

^๘ ดู รอง ศยามานนท์, ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา แผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราชที่ ๑ ถึงแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวรมหาราช, (กรุงเทพฯ : สำนักนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๕) หน้า ๓๖-๔๓.

^๙ เฟื่องอ้าง, หน้า ๑๕๓-๑๖๔.

^{๑๐} รอง ศยามานนท์, ประวัติศาสตร์ไทย ในระบอบรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๐) หน้า ๓๘๗.

การเขียนประวัติศาสตร์โดยเน้นที่ตัวผู้นำ บทบาทและนโยบายการบริหารของผู้นำประเทศเป็นการมองประวัติศาสตร์ในระดับชนชั้นผู้นำซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อยเป็นการมองเพียงด้านเดียว คือ มองในลักษณะประวัติศาสตร์การเมือง อันเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับตัวผู้นำ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องนักเพราะทำให้ขาดการเชื่อมโยงสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ด้านอื่นๆ การมองประวัติศาสตร์เป็นเพียง การมองในด้านเดียวและส่วนที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ด้านอื่นนั้น จึงเป็นการละเลยการมองภาพประวัติศาสตร์ด้านสังคม ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ ปฏิกิริยาทางชนชั้น แต่เป็นการเสนอภาพประวัติศาสตร์ในด้านสังคมและเศรษฐกิจในแง่ที่จะมีส่วนเกื้อหนุนบทบาทของผู้นำ

ดังนั้นการเขียนประวัติศาสตร์โดยอาศัยทฤษฎีมหาบุรุษจึงเป็นการง่ายต่อการที่จะชักจูงผู้อ่านให้เห็นคล้อยไปกับบทบาทของผู้นำเพียงด้านเดียว โดยไม่ให้ความสนใจหรือให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ด้านอื่นๆ ซึ่งจะทำให้เกิดการมองภาพประวัติศาสตร์ในลักษณะที่แคบเกินไป

ข. วิธีการเขียนและการนำเสนอข้อมูล

ในประเด็นที่จะแสดงให้เห็นถึงแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ของศาสตราจารย์ รอง ในแง่ของวิธีการเขียนและการนำเสนอข้อมูล คือ การขาดการวิเคราะห์ข้อมูลที่ศาสตราจารย์รอง ได้นำเสนอมา เช่น ในหนังสือประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ ท่านได้บรรยายเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ โดยไม่ได้มุ่งประเด็นสำคัญหรือบทบาทของคณะราษฎรเท่าใดนัก แต่กลับมุ่งประเด็นส่วนใหญ่ไปที่รัชกาลที่ ๗ โดยไม่ได้เน้นที่สภาพแวดล้อม การศึกษาสมัยใหม่ การแตกแยกในวงราชการ ซึ่งจะเป็นประเด็นหลักๆ ให้เห็นว่า ทำไมจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งในลักษณะนี้จะทำให้งานเขียนทางประวัติศาสตร์ขาดการเข้าถึง “แก่น” ของประวัติศาสตร์ ทั้ง ๆ ที่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่สำคัญของประเทศไทย กล่าวได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของประวัติศาสตร์การเมืองไทยสมัยใหม่ ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่มามีมาหลายร้อยปี มาสู่การปกครองแบบประชาธิปไตย

โดยที่มีรัฐธรรมนูญ และมีกษัตริย์อยู่ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ นับได้ว่าเป็นจุดหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญของการเปลี่ยนแปลงพลังอำนาจทางการเมือง สถาบันการเมืองใหม่จะมีอำนาจขึ้นมาแทนสถาบันกษัตริย์ และจะเป็นสถาบันที่กุมอำนาจทางการเมืองการบริหารประเทศในระยะต่อมาจนถึงปัจจุบัน ศาสตราจารย์ รอง เขียนว่า รัชกาลที่ ๗ ทรงมีพระราชหฤทัยไปทางประชาธิปไตยอยู่แล้ว “ที่แท้จริงแล้ว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชหฤทัยโน้มเอียงไปในระบอบประชาธิปไตย พระยาศรีวิสารวาจา ซึ่งเคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ องคมนตรี และปลัดบัญชาการสำนักนายกรัฐมนตรีได้เล่าให้ผู้เขียนฟังว่า ในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งปลัด ทูลฉลอง กระทรวงการต่างประเทศ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นำขเรียมอนด์ บี. สตีเวนส์ ชาวอเมริกันที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศร่วมมือกับท่าน (คือ พระศรีวิสารวาจา-ผู้เขียน) ร่างรัฐธรรมนูญถวาย แต่คณะอภิรัฐมนตรีไม่ทรงเห็นชอบด้วย ด้วยเหตุที่บ้านเมืองยังไม่เจริญเพียงพอ ประกอบกับราษฎรส่วนใหญ่ยังไม่รู้หนังสือ”^{๑๑}

ศาสตราจารย์ รอง ได้เน้นว่า รัชกาลที่ ๗ จะ “ให้” รัฐธรรมนูญอยู่แล้ว แต่พวกเขาคณะราษฎรมา “ชิง” โอกาสไปเสีย^{๑๒} โดยศาสตราจารย์ รอง ได้เขียนไว้ว่า “เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชหฤทัยในด้านการปกครองดังที่ได้พรรณามาแล้ว ก็ย่อมเป็นกำลังใจแก่พวกก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยปริยาย เสมือนซึ่งไฟรองให้กระบอกโดยปริยาย ในทันทีมาถึงการกระชิบเล่าเรื่องต่อ ๆ กันมา ในที่สุดพวกก่อการก็ได้ลงมือทำการเปลี่ยนแปลงการปกครอง”^{๑๓}

การเขียนประวัติศาสตร์ในลักษณะนี้จะทำให้เกิดข้อบกพร่องในแง่ของการมองประวัติศาสตร์ในช่วง ๒๔๗๕ ทำให้ละเลยที่จะแสดงถึงบทบาท อุดมการณ์ ความ

- ๑๑ รอง ศยามานนท์, ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ, หน้า ๓๔
- ๑๒ ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, “วิชาประวัติศาสตร์ในประเทศไทย” ประวัติศาสตร์และนักประวัติศาสตร์ไทย, หน้า ๒๒.
- ๑๓ รอง ศยามานนท์, ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ, อ้างแล้ว หน้า ๓๕.

สำคัญของคณะราษฎรที่มุ่งต่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง และแนวโน้มทางการเมืองที่สืบเนื่องมา การละเลยความสำคัญแก่การเมืองในระดับที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มพลังการเมืองต่าง ๆ ตลอดจนการมองสถานการณ์แวดล้อม ปฏิกริยาทางชนชน และปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ช่วงนี้

ตัวอย่างอีกอันหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงการขาดการวิเคราะห์ข้อมูลของท่าน คือท่านไม่ได้แสดงให้เห็นว่าจอมพล ป. ดำเนินนโยบายชาตินิยมในการสร้างชาติทั้งนโยบายภายในประเทศและนโยบายต่างประเทศอย่างไร ปัจจัยอะไรที่หนุนนำให้นโยบายชาตินิยมของจอมพล ป. ได้รับการสนับสนุนจากประชาชน จนได้เป็นผู้นำแห่งยุค “เชอผู้นำ ชาตเจริญ” แต่ศาสตราจารย์ รอง กลับกล่าวถึงรายละเอียดของรสนิยมฉบับต่าง ๆ คำปราศรัยของจอมพล ป. นโยบายการต่างประเทศของจอมพล ป. แดงการณัของรัฐบาล โดยมีได้วิเคราะห์หลังพฤติกรรมของรัฐบาลกับการบริหารประเทศ^๔

การเขียนประวัติศาสตร์โดยที่เป็นการนำเสนอข้อมูล รายละเอียด หรือเกร็ดความรู้ต่าง ๆ แม้ว่าจะทำให้งานเขียนประวัติศาสตร์นั้นเป็นประวัติศาสตร์ที่อ่านง่าย เพราะเป็นแต่เพียงการที่ผู้เขียนนำเอาข้อมูลต่าง ๆ ที่ค้นคว้าเรียบเรียงขึ้นเป็นเรื่องเป็นราว ซึ่งเป็นลักษณะงานเขียนแบบเก่า คือ การเขียนที่ให้รายละเอียดอย่างเดียว ให้ความสำคัญกับรายละเอียด ระบุปี พ.ศ. และระยะเวลาของเหตุการณ์ ซึ่งลักษณะเช่นนี้จะปรากฏอยู่ในงานเขียนของศาสตราจารย์ รอง มาก เช่น “ครันการเตรียมทุกอย่างเสร็จเรียบร้อยแล้ว สมเด็จพระนเรศวรจึงทรงกำหนดให้เขาคัดเมืองตะแวง ในคืนวันขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๕ บรมะเมษ พ.ศ. ๒๑๓๓ โดยเริ่มใช้ปืนใหญ่ยิงเตรียมตั้งแต่ ๓ นาฬิกาไปจนถึง ๔ นาฬิกา หน่วยทหารที่เตรียมอยู่เขาคัดทุกด้านพร้อมกัน พอรุ่งเช้าก็เข้าเมืองได้”^๕

นอกจากงานเขียนของศาสตราจารย์ รอง จะขาดการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเพียงพอแล้ว ยังนับได้ว่าบกพร่องในการบอกแหล่งที่มาของหลักฐานที่นำมากล่าวอ้างอิง ซึ่งนับได้ว่าเป็นข้อบกพร่องในการเขียนประวัติศาสตร์ของท่านอย่างมาก ทั้งนี้เพราะงานเขียนประวัติ-

ศาสตร์ที่ดีและเป็นที่ยอมรับ จะต้องประกอบด้วยการอธิบาย อ้างอิง ให้ผู้อ่านทราบถึงแหล่งที่มาเพื่อจะได้สะดวกแก่การค้นคว้า ถ้าผู้อ่านเกิดมีปัญหาคือสงสัยแต่ปรากฏว่างานเขียนของท่านบางชิ้นมีการอ้างอิงน้อยหรือบางชิ้นไม่มีการอ้างอิงเลย เช่น บทความเรื่อง เทวเซนต์ ฮาร์สและเมืองไทย ปรากฏว่าไม่มีการอ้างอิงเชิงอรรถ อันจะแสดงถึงการค้นคว้าหาหลักฐานมาประกอบการเขียน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในหนังสือ A History of Thailand ซึ่งเป็นงานเขียนภาษาต่างประเทศ แต่กลับปรากฏว่าไม่มีเชิงอรรถเลย ถึงแม้ว่าท่านจะกล่าวไว้ในคำนำของหนังสือทุกเล่มว่าท่านต้องการเขียนประวัติศาสตร์แบบเชิงเดี่ยว (Simple history) แต่การขาดการอ้างอิงก็ทำให้คุณค่าและความน่าเชื่อถือในงานนั้น ๆ ลดลงไปอย่างมาก และการเขียนประวัติศาสตร์ในลักษณะที่เสนอข้อมูล รายละเอียดมาก ๆ ก็เกิดผลเสียคือทำให้ผู้อ่านเกิดความเบื่อหน่ายได้ง่าย เนื่องจากจับประเด็นสำคัญของเหตุการณ์ไม่ได้

ก. แหล่งที่มาของหลักฐาน

หลักฐาน หรือข้อมูลทางประวัติศาสตร์นั้น มีอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ตำนาน พงศาวดาร ศิลาจารึก เอกสารต่าง ๆ จดหมายเหตุ บันทึก หนังสือพิมพ์ หนังสือต่าง ๆ รายงานการประชุม ฯลฯ หลักฐานที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ก็คือหลักฐานที่ให้ความจริงได้เหมือนหรือใกล้เคียงกับความจริงมากที่สุด และคุณค่าของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ก็ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้ใช้ในการที่จะตีความ ใช้เหตุผลในการวิเคราะห์วิจารณ์หลักฐาน กล่าวได้ว่าทั้งหลักฐานทางประวัติศาสตร์และนักประวัติศาสตร์มีความสัมพันธ์และเกี่ยวพันกัน

เมื่อพิจารณาถึงแหล่งที่มาของหลักฐานหรือข้อมูลที่ศาสตราจารย์ รอง ได้นำมาใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงประกอบการเขียนนั้น สามารถแบ่งการใช้หลักฐานของศาสตราจารย์ รอง ได้เป็น

๔ เพิ่งอ้าง, อ่านรายละเอียดในบทที่ ๑ เรื่องการสร้างชาติ หน้า ๑๐๑-๑๕๒.
๕ รอง สยามานนท์, ประวัติศาสตร์ไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา แผ่นดินสมเด็จพระนเรศวร ๑ ถึงแผ่นดินสมเด็จพระนเรศวร, หน้า ๑๖๒.

- การให้หลักฐานชั้นต้น ได้แก่ เอกสารราชการ ในกองจดหมายเหตุแห่งชาติ, ราชกิจจานุเบกษา, เอกสารจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งที่เป็นของไทยและต่างประเทศ บันทึกของผู้เขียนเอง และคำบอกเล่าจากผู้อื่นที่ประสบเหตุการณ์มา เช่น บิดาของผู้เขียน, พระยาศรีวิสารวาจา

- การใช้เอกสารชั้นรอง ที่ศาสตราจารย์ รอง ได้ นำมาใช้ ได้แก่ พงศาวดารต่าง ๆ เช่น พงศาวดารฉบับ พระราชหัตถเลขา, พงศาวดารโยนก, ประชุมพงศาวดาร, พงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐ ฯลฯ นอกจากนี้มีตำนานต่าง ๆ เช่น ตำนานคณะสงฆ์, ตำนานเดิมเรื่อง ท้าวแสนปม ฯลฯ และยังใช้หนังสือที่เป็นพระนิพนธ์, นิพนธ์หรือบันทึกเขียนผู้อื่นแต่งไว้ เช่น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลาภ-พลวิทยากร, ขจร สุขพานิช, ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช ฯลฯ

ดังได้กล่าวมาแล้วว่างานเขียนของศาสตราจารย์ รอง มักจะเป็นงานที่เสนอข้อมูลรายละเอียดไว้มาก ดังนั้นจึงพยายามที่จะแสวงหาข้อเท็จจริง และหลักฐานมา ประกอบในการเขียน เช่น พยายามที่จะค้นคว้าหาเอกสารชั้นต้น ดังปรากฏในบทความเรื่อง พระยาราชบัณฑิต ซึ่งเป็นเอกสารที่ค้นมาได้จากแหล่งต่าง ๆ เช่น เอกสารของโรงค้าสตรีตเซนต์เคลเมนต์ คำปรึกษาทางราชการ เมืองที่เป็นเรื่องลับที่เบงกอล หรือการคัดข้อความบางตอนจากจดหมายเหตุของ ร้อยเอก ฟรานซิส ไลต์ นอกจากนี้ยังมีการนำเสนอเอกสารต่าง ๆ ทั้งของราชการและบันทึกของบุคคลต่าง ๆ จดหมายโต้ตอบกัน หรือคำบอกเล่าของผู้อื่นที่ประสบเหตุการณ์นั้นมา และศาสตราจารย์รอง ยังได้พยายามที่จะตรวจสอบหลักฐานหรือข้อเท็จจริงในกรณีที่น่าปรากฏว่าหลักฐานหลาย ๆ อันไม่ตรงกัน ศาสตราจารย์รอง ก็จะนำเสนอข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ มาแสดงไว้ แล้วจึงค่อยวิเคราะห์ว่า หลักฐานใดควรจะน่าเชื่อถือมากกว่ากัน เช่น อ้างพงศาวดารหรืออ้างจากหนังสือต่าง ๆ พยายามค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ หรือในกรณีที่เป็นเรื่องรวมที่เกี่ยวข้อกับต่างประเทศ ก็จะพยายามค้นคว้าหลักฐานจากต่างประเทศ เช่น เมื่อกล่าวถึงเขมรก็จะอ้างอิงพงศาวดารกรมพญามาประกอบการเขียน

ลักษณะการเขียนประวัติศาสตร์ของศาสตราจารย์รอง ที่มีการนำเสนอข้อมูลที่ได้อาจมาจากประสบการณ์ของผู้

ปรดิ พนมยงค์

เขียน (eye-witness) หรือได้มาจากผู้อื่นเล่าให้ฟัง (hearsay) ดังปรากฏอยู่เสมอในงานเขียน ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ เช่น เจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการ เล่าว่า “เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์ที่จะจำกัดพระราชอำนาจพระองค์เอง โดยพระราชทานรัฐธรรมนูญอยู่แล้ว และคณะราษฎรก็มีความคิดเห็นตรงกันกับพระกระแสพระราชดำริเช่นนั้น ก็ไม่มีเหตุที่จะต่อสู้ขัดขวางให้เป็นเหตุเสียเลือดเนื้อคนไทยด้วยกันเอง . . . จึงตกลงพระทัยตามข้อเสนอของพวกปฏิวัติ” ซึ่งลักษณะการเขียนประวัติศาสตร์โดยอาศัยข้อมูลที่ได้อื่นผู้ประสบเหตุการณ์เล่าให้ฟัง หรือข้อมูลที่ผู้เขียนได้ประสบมาด้วยตนเองนั้น แม้ว่าจะเป็นหลักฐานชั้นต้น แต่ก็ต้องมีการวิเคราะห์หัดความ เชื่อวิจารณ์ญาณเสียก่อนว่ามีความน่าเชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด ซึ่งอาจจะทำให้เกิดความผิดพลาดหรือความลำเอียงอันเนื่องมาจากอคติของผู้ได้เล่าให้ฟัง หรือตัวผู้ประสบเหตุการณ์นำมาเขียน ซึ่งจะเห็นได้ว่างานเขียนจาก ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ มีข้อบกพร่องในเรื่องนี้มาก เห็นตัวอย่างได้จากกรณี ๒๔๗๕ ศาสตราจารย์ รอง ได้

๑๖ รอง ศยามานนท์, ประวัติศาสตร์ไทย ในระบอบรัฐธรรมนูญ, อ้างแล้ว หน้า ๑๒๑.

พยายามที่จะนำคำยืนยัน คำบอกเล่าของบุคคลต่างๆ มาประกอบในการเขียน ว่ารัชกาลที่ ๗ ทรงมีพระราชหฤทัยไปทางประชาธิปไตยอย่างเต็มที่ และไม่คิดเอาโทษหรือขึ้นเคืองพระทัยที่คณะราษฎรมาทำการปฏิวัติเสียก่อน ดังที่กล่าวไว้แล้ว

นอกจากนี้ข้อบกพร่องที่ปรากฏในการเสนอข้อมูลของศาสตราจารย์รอง คือการบกพร่องในการให้ความสำคัญแก่หลักฐาน แม้ว่าศาสตราจารย์ รอง จะใช้หลักฐานข้อมูลจากหลายแหล่งก็ตาม แต่งานเขียนของศาสตราจารย์ รอง มีข้อบกพร่องในการให้น้ำหนักของข้อมูลไม่เท่าเทียมกัน แม้ว่าศาสตราจารย์ รอง จะเขียนไว้ในคำนำหนังสือ ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ ว่า “การเขียนประวัติศาสตร์จะต้องเขียนเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม ยิ่งกว่านั้นจะต้องเขียนด้วยความเที่ยงธรรม ไม่ใช่เขียนอย่างมีอุปาทาน หรือมีอารมณ์คัดค้านผลไป การเขียนด้วยความเที่ยงธรรมจะกล่าวถึงเหตุและผลของทั้งสองฝ่าย” แต่ปรากฏว่าในการเขียนจะมีการละเลยเอกสารหรือข้อมูลบางอย่างในประวัติศาสตร์บางช่วงเช่น ศาสตราจารย์ รอง จะให้ความสำคัญแก่ขบวนการเสรีไทยน้อยมากทั้งที่ข้อมูลหลักฐานเกี่ยวกับขบวนการเสรีไทยในระยะหลังๆ นี้ได้มีการจัดพิมพ์ออกเผยแพร่มากมายเช่น นายฉันทนา, X.O. Group เรื่องภายในขบวนการเสรีไทย (๒๔๘๘, ๒๕๐๕ และ ๒๕๒๒) ดิเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ ๒, (๒๕๐๕) ปรีดี พนมยงค์, เบื้องหลังการก่อตั้งขบวนการเสรีไทย (๒๕๑๑) ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สามารถนำมาวิเคราะห์ถึงพฤติกรรม อุดมการณ์ และการดำเนินงานของขบวนการเสรีไทยได้อย่างดี แต่ปรากฏว่าศาสตราจารย์รองไม่ได้ใช้ข้อมูลหลักฐานใหม่ ๆ นั้นมาประกอบการเขียน ซึ่งอาจแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญมุ่งไปที่รัฐบาลจอมพล ป. อันเป็นลักษณะของการเขียนประวัติศาสตร์ด้วยทัศนคติหยาบรุนแรง และพยายามหลีกเลี่ยงในหลักฐาน หรือข้อมูลอันจะผลต่อการลดบทบาทและความสำคัญของ “ผู้นำ” ลงไป

ในด้านการเสนอที่มาของเอกสารหรือข้อมูลการอ้างอิงเชิงอรรถนั้นนับได้ว่าศาสตราจารย์ รอง หละหลวมในเรื่องนาม และเลขที่ที่จะบอกถึงแหล่งที่มาของหลักฐานที่นำมาอ้างอิง เช่น ในบางตอนที่ท่านเขียน

อ้างอิงถึงหนังสือบางเล่มก็ไม่ได้กำหนดหน้าไว้ว่าอยู่ในหน้าที่เท่าใด เพียงแต่บอกชื่อคนแต่งและชื่อหนังสือ เช่น “พลโท พระยาเทพหัสดิน ซึ่งต้องคดีกบฏอีกผู้หนึ่งได้เขียนไว้ในเรื่อง “ข้าพเจ้าไม่ได้เป็นกบฏ” ในหนังสือเล่มแรกประชาธิปไตยว่า “ความจริง ข้าพเจ้าไม่เคยเป็นกบฏ ข้าพเจ้าไม่ได้เป็นกบฏ และจะไม่เป็นกบฏ” ซึ่งก็คงเป็นจริง”^{๑๑} หรือกรณีศาสตราจารย์ รอง ละเลยในการบอกแหล่งที่มาของหลักฐาน โดยการไม่มีเชิงอรรถอ้างอิงไว้ในงานเขียนบางชิ้นอันจะแสดงถึงการค้นคว้าว่า นำมาจากหนังสือเล่มใด นับว่าเป็นการบกพร่องในฐานะที่ท่านเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษามาทางด้านประวัติศาสตร์โดยตรง

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาหลักฐานที่ศาสตราจารย์รอง ได้นำมาใช้ในการอ้างอิงนั้น จะพบว่าหลักฐานที่ใช้ส่วนใหญ่จะเป็นหลักฐานชั้นรอง ซึ่งมีก็จะอ้างอิงจากพงศาวดารต่าง ๆ หรือหนังสือที่ผู้อื่นแต่งมาประกอบในการเขียน การให้หลักฐานชั้นต้นในการอ้างอิงยังมีอยู่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเอกสารทางราชการซึ่งเก็บไว้ในกองจดหมายเหตุแห่งชาติ^{๑๒} ซึ่งนับได้ว่าเป็นแหล่งของหลักฐานชั้นต้นที่สำคัญแห่งหนึ่งที่สามารถให้ข้อมูลต่างๆ และสามารถนำไปวิเคราะห์และอ้างอิง ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

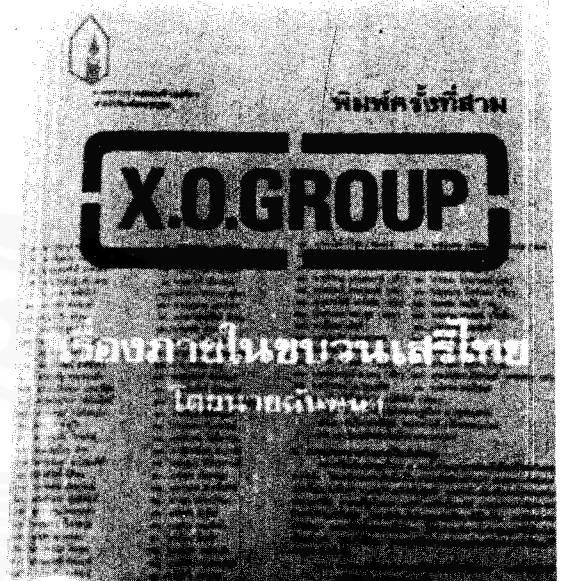
๑๑ รอง ศยามานนท์, ประวัติศาสตร์ไทย ในระบอบรัฐธรรมนูญ หน้า ๑๒๗.

๑๒ กองจดหมายเหตุแห่งชาติมีหน้าที่เก็บรักษาเอกสารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และทางกรวิจัย ทั้งที่เป็นของรัฐบาลและเอกชน กล่าวคือ เก็บรักษาเอกสารราชการตั้งแต่ปลายรัชกาลที่ ๔ ถึงเอกสารในปัจจุบัน เอกสารที่มีความสำคัญมากได้แก่เอกสารของกรมราชเลขาธิการ ซึ่งเป็นเอกสารราชการแผ่นดินในสมัยรัชกาลที่ ๕ ถึงรัชกาลที่ ๗ ส่วนเอกสารเอกชน ได้แก่ เอกสารส่วนบุคคลซึ่งเป็นเอกสารของรัฐบาล นักปกครองและบุคคลสำคัญของประเทศในสาขาต่างๆ เอกสารเหล่านี้เจ้าของเอกสารหรือทายาทได้มอบให้เก็บรักษา ที่สำคัญได้แก่ เอกสารส่วนบุคคลของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ นอกจากนั้นกองจดหมายเหตุแห่งชาติยังเก็บรักษาหลักฐานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเหตุการณ์สำคัญของชาติมาเก็บรักษาไว้ เช่น หลักฐานจากหนังสือพิมพ์ วารสาร ประกาศ ใบปลิว เทปบันทึกเสียง ฯลฯ

การพยายามให้ความสำคัญกับข้อมูล กรณีความรู้อย่างไรก็ตามที่ศาสตราจารย์ รอง พยายามนำเสนอ นั่นคือ แม้ว่าผู้อ่านจะต้องพยายามแยกแยะความสำคัญต่างๆ ของข้อมูลเอาเองว่า ข้อมูลใดที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ หรือ ข้อมูลใดที่เป็นเพียงเกร็ดความรู้ระดับสมองก็ตาม แต่นับได้ว่างานเขียนของศาสตราจารย์ รอง เป็นงานเขียนที่รวบรวมข้อมูลไว้ได้มากที่สุด และผู้อ่านสามารถที่จะคัดเลือกและนำข้อมูลมาประกอบการศึกษาเพื่อทำการวิเคราะห์ วิจัยเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์หรือนำมาอ้างอิงได้

จากการศึกษาแนวการศึกษาประวัติศาสตร์ของศาสตราจารย์ รอง จะพบว่างานเขียนของท่านมักจะอ้างอิงอยู่กับพระนิพนธ์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพอยู่มาก^{๑๕} หรืองานเขียนของนักประวัติศาสตร์ที่มีแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ตามแบบของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ^{๑๖} แนวการเขียนประวัติศาสตร์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพนั้น นับเป็นจุดเริ่มต้นของการเคลื่อนไหวครั้งสำคัญในวงการประวัติศาสตร์ เพราะเป็นการเริ่มต้นของการศึกษาในการเขียนประวัติศาสตร์ตามแบบตะวันตก ซึ่งเป็นการเริ่มต้นของการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นมาตรฐานในการเขียนประวัติศาสตร์โดยอาศัยความรู้ทางโบราณคดี ภาษาศาสตร์ วัฒนธรรมท้องถิ่น ความเชื่อ หลักฐานและเอกสารต่างๆ ทั้งของไทยและต่างประเทศ แต่ก็ยังคงมีอิทธิพลของการเขียนประวัติศาสตร์แบบพงศาวดารอยู่ การมองประวัติศาสตร์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพจะมีศูนย์กลางอยู่ที่สถาบันพระมหากษัตริย์ เป็นการเขียนประวัติศาสตร์เพื่อประโยชน์ของกลุ่มชนชั้นผู้ปกครอง และได้มีผู้ให้นิยามลักษณะการศึกษาประวัติศาสตร์ที่มาจากแนวคิดและวิธีการของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ทรงวางรากฐานไว้ว่า เป็นการศึกษานิติศาสตร์ในสกุลดำรงราชานุภาพ^{๑๗}

ประวัติศาสตร์นิพนธ์สกุลดำรงราชานุภาพ เป็นการเขียนประวัติศาสตร์ที่เน้นในเรื่องประวัติศาสตร์ด้านการปกครอง มองประวัติศาสตร์โดยมีจุดศูนย์กลางที่พระมหากษัตริย์และกลุ่มชนชั้นผู้ปกครอง เป็นการมองประวัติศาสตร์เพียงด้านเดียวด้วยทฤษฎีมหาบุรุษ ดังนั้นขอบเขตของการศึกษาประวัติศาสตร์ของสกุลดำรงราชานุภาพ

นภาพ จึงมีทัศนคติจากเบื้องบนมากกว่าจะพยายามทำความเข้าใจแสวงหาความหมายและบทบาทพลังผลักดันจากเบื้องล่าง (คนหนุ่มมากของสังคม) และจากสภาวะ

- ๑๕ ศาสตราจารย์รอง มักอ้างอิงถึงพระนิพนธ์ เช่น ลักษณะการปกครองสยามแต่โบราณ, พงศาวดารสยาม, ไทยรบพม่า, มูลเหตุแห่งการสร้างวัดในประเทศสยาม ฯลฯ
- ๑๖ เช่น พระยาประจำกักรจักร ผู้แต่ง พงศาวดารโยนก, ขจร สุขพานิช ผู้แต่ง บัญชีการก่อตั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี, เวรเสียกรุง ๓ ครั้ง ฯลฯ
- ๑๗ อ่านรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สกุลดำรงราชานุภาพได้ใน กอบแก้ว สุวรรณทัต-เพ็ชร "การศึกษาประวัติศาสตร์ของสกุลดำรงราชานุภาพ" และ นิธิ เอียวศรีวงศ์ "สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพกับอาโนลด์ ทอยน์บี" ซึ่งทั้งสองบทความรวมพิมพ์อยู่ใน ประวัติศาสตร์และนักประวัติศาสตร์ไทย, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น, ๒๕๑๘) และ นิธิ เอียวศรีวงศ์ "การศึกษาประวัติศาสตร์ไทย : อดีตและอนาคต" ในรวมบทความประวัติศาสตร์ ฉบับที่ ๑ : กรกฎาคม ๒๕๒๓

อื่น ๆ โดยรอบ^{๒๒} นอกจากนั้นยังเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ที่เน้นข้อเท็จจริง และการนำเสนอข้อมูลรายละเอียด โดยขาดการวิพากษ์วิเคราะทางประวัติศาสตร์ซึ่งหมายถึงการศึกษาก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้เหตุและผลในการวินิจฉัยและตีความหลักฐานที่ใช้

อย่างไรก็ตามการศึกษาประวัติศาสตร์สกุลดำรงราชานภาพ นับได้ว่ามีอิทธิพลต่อวงการศึกษาศาสตร์ไทยมาจนถึงปัจจุบัน และเมื่อทำการวิเคราะห์แล้วจะพบว่า ศาสตราจารย์ รอง ก็เป็นอีกผู้หนึ่งเช่นกันที่จัดได้ว่ามีแนวทางการศึกษาประวัติศาสตร์ในลักษณะของประวัติศาสตร์สกุลดำรงราชานภาพ เช่นเดียวกับนักประวัติศาสตร์ในสกุลดำรงราชานภาพที่มีชื่อเสียงในวงการศึกษาประวัติศาสตร์ไทย เช่น ขจร สุขพานิช, ม.ร.ว. แสงโฮม เกษมศรี^{๒๓}

ทัศนคติที่ปรากฏในงานประวัติศาสตร์

ในงานเขียนประวัติศาสตร์ใด ๆ ก็ตาม สิ่งหนึ่งที่ผู้อ่านสามารถจะมองเห็นหรือทราบได้จากการอ่านงานนั้น ๆ ก็คือ ทัศนคติที่ปรากฏในงานเขียนประวัติศาสตร์ และในงานเขียนของศาสตราจารย์ รอง ก็เช่นกัน สามารถที่จะวิเคราะห์ถึงทัศนคติของท่านได้ ทั้งนี้เมื่อได้อ่านถึงสถานภาพของตัวนักประวัติศาสตร์เอง ระดับชั้นในสังคม การศึกษา ตลอดจนสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ประสพการณ์ของผู้เขียน จะเห็นได้ว่าสิ่งต่าง ๆ ที่ประกอบกันเหล่านี้ นับว่ามีอิทธิพลต่อการเขียนประวัติศาสตร์มาก ดังที่ อี เอช คาร์ ได้กล่าวไว้ว่า “ก่อนจะศึกษางานประวัติศาสตร์ของใคร ต้องศึกษาตัวนักประวัติศาสตร์คนนั้น (และ) ก่อนที่จะศึกษาตัวนักประวัติศาสตร์คนนั้นต้องศึกษาสภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์และสังคมในสมัยของเขา(เพราะ) นักประวัติศาสตร์ในฐานะปัจเจกชนก็คือผลผลิตอันหนึ่งของประวัติศาสตร์และสังคมนั้นด้วย”^{๒๔}

นั่นคือ ในประเด็นนี้สิ่งที่มีความจำเป็นและละเว้นไม่ได้ที่จะกล่าวถึง ก็คือ สภาพแวดล้อมทางภูมิหลังโดยอาศัยระยะเวลาและประสพการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวศาสตราจารย์ รอง มาประกอบเข้าด้วย กล่าวคือ ศาสตราจารย์ รอง เป็นผู้สืบสกุลจากขุนนางเก่า บิดาของท่านเป็นข้าราชการมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๖ มีความใกล้ชิด

ผูกพันกับราชสำนัก บิดาของท่านคงจะมีอิทธิพลต่อความคิดการปฏิบัติงานของศาสตราจารย์ รอง มาก ซึ่งท่านเองได้เขียนเรื่องเกี่ยวกับตัวท่านไว้ในหนังสือ ศาสตราจารย์ว่า “ข้าพเจ้าถือว่าเป็นผู้อยู่ในโอวาทของบิดาข้าพเจ้าบิดาของข้าพเจ้าต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถอยู่ในระดับสูง และมีความประพฤติดี มีฉันทะไม่ได้อารังค้ำแห่งปลัดทูลฉลองกระทรวงศึกษาธิการและปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทยในสมัยราชาธิปไตย”^{๒๕}

และจากงานเขียนในประวัติศาสตร์ในระบอบรัฐธรรมนูญ จะเห็นว่าท่านมีความรู้สึกภาคภูมิใจในตัวบิดาของตนเองมาก โดยท่านมักจะกล่าวอ้างถึงบิดาของท่านอยู่เสมอ ซึ่งก็คงเป็นเพราะว่าท่านมีความผูกพันใกล้ชิดและเคารพรักในตัวบิดามาก ซึ่งก็เป็นสิ่งทบทูลทั่วไปฟังจะคิดหรือพึงรู้สึกต่อผู้ให้กำเนิดและเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และเป็นที่ยอมรับใคร่เคารพนับถือ กล่าวคือ ท่านได้เขียนว่า “บิดาของผู้เขียนหนังสือเล่มนี้ คือ พระยาราชบุคลิวิบูลย์ภักดี (รับ ศยามานนท์) ซึ่งเคยไปศึกษาวิชา ณ ประเทศอังกฤษในสมัยเดียวกับพระองค์ และต่อมาเมื่อได้เข้ารับราชการจนได้เป็นปลัดทูลฉลองกระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทยได้เล่าให้ฟังว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสเป็นความลับว่าให้เป็นตัวแทนพระองค์ในกรณีที่บ้านเมืองเกิดการกบฏ และพระองค์เองจะเสด็จไปหลบซ่อนอยู่เพื่อจัดการปราบกบฏ ขอกกล่าวเพิ่มเติมว่าบิดาผู้เขียนมีรูปร่างหน้าตาคล้ายคลึงและสูงเท่า ๆ กับพระองค์ และมักเล่นละครในราชสำนักร่วม

๒๒ กอบ เกอ สุวรรณทัต-เพ็ชร “การศึกษาประวัติศาสตร์ของสกุลดำรงราชานภาพ” ประวัติศาสตร์และนักประวัติศาสตร์ไทย, หน้า ๕๒

๒๓ เฟื่องอ้าง, ดูเชิงอรธลลิตย์ที่ ๔, หน้า ๕๗

๒๔ พรเพ็ญ อินตระกุล “การเขียนประวัติศาสตร์ของชัยเรื่องศิลป์” เอกสารประกอบการสัมมนาของสมาคมประวัติศาสตร์ “เรื่องความก้าวหน้าในการศึกษาประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้” ณ ห้องประชุมหอสมุดแห่งชาติ วันที่ ๓๑ มกราคม-๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๔

๒๕ รอง ศยามานนท์ “ประสพการณ์ในการรับราชการที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” ศาสตราจารย์, หน้า ๒๘.

กับพระองค์อยู่สองสามครั้ง ถ้านำเอาละครพระ
ราชนิพนธ์มาแสดง บิดาของผู้เขียนได้รับพระบรม
ราชานุญาต ให้เล่นเป็นตัวละครที่พระองค์เคยเล่น
เช่น ในเรื่องพระร่วง เมื่อสามัคยาจารย์จัดการแสดง
บิดาของผู้เขียนได้เล่นเป็นตัวนาย มัน บันยาว เช่นเดียวกับ
ที่พระองค์ทรงแสดง ทั้งนี้ทงน่าจะเป็นการฝึกแทน
พระองค์โดยปริยายให้แก่บิดาของผู้เขียนก็ได้”^{๒๖} ซึ่ง
จากความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับราชสำนักนั้นเองทงอาจทำให้
ความคิดเกี่ยวกับการยกย่อง กษัตริย์ ได้ค่อย ๆ ผั่งเข้าไป
ในความคิดของท่าน จนมีอิทธิพลต่องานเขียนประวัติ-
ศาสตร์ ซึ่ง จะ ออกมา ในรูป ของ การ ยกย่อง พระ ปรีชา
สามารถของกษัตริย์ ให้มีความสำคัญแก่ประวัติศาสตร์การ
เมืองซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่สถาบัน กษัตริย์ ชนชั้นปกครอง
และราชสำนัก

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมทาง
การศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน เหตุการณ์และ
ระยะเวลาที่ความสัมพันธ์เกี่ยวกับศาสตราจารย์ รอง
จะพบว่าท่านรับราชการมาตลอดตั้งแต่เริ่มทำงาน ทั้งราช
การประจำที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และราชการพิเศษ
ในตำแหน่งต่าง ๆ ซึ่งจะมีส่วนสำคัญต่อประสบการณ์
และการดำเนินชีวิตของท่าน ดังปรากฏในงานเขียนของ
ท่าน เช่น “จอมพลแปลก พิบูลสงครามเองได้เขียนบท
ความไปอ่านทางวิทยุกระจายเสียง โดยใช้นามปากกาว่า

“สามัคคีชัย” เพื่อส่งเสริมการปฏิบัติตามวัฒนธรรมให้
แพร่หลาย เช่นบทความเรื่อง “มาลาพาให้เป็นมหา
อำนาจ” ต่อมาเมื่อได้มีการฟื้นฟูราชบัณฑิตยสถาน และ
แต่งตั้งราชบัณฑิตประจำสาขาต่าง ๆ ชุดใหม่ขึ้น ราช
บัณฑิตยสถานได้ติดต่อขอให้ผู้ที่เป้นราชบัณฑิตเขียนบท
ความในสาขาวิชาของตนไปอ่านทางวิทยุกระจายเสียงเพื่อ
เผยแพร่ความรู้ในสาขาวิชานั้น ผู้เขียนซึ่งได้รับแต่งตั้ง
เป็นราชบัณฑิตในสาขาวิชาประวัติศาสตร์ได้เขียนบท
ความ เรื่อง “การสร้างชาติในประวัติศาสตร์เปรียบเทียบกับ
การสร้างชาติของนายมุตตาฟา เคมัล ซึ่งต่อมาเรียก
ตนว่า มุตตาฟา อะตาเตอร์ก ประธานาธิบดีสาธารณรัฐ
ตุรกีกับของจอมพลแปลก พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี
แห่งประเทศไทย”^{๒๗}

จากสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จะ
เห็นได้ว่าสิ่งเหล่านี้จะมีอิทธิพลถึงแนวความคิดและโลก
ทัศน์ของท่าน กล่าวคือ ในช่วงชีวิตของท่านได้ถูกสภาพ
แวดล้อมผลักดันให้ท่านถูกใช้เป็นส่วนหนึ่งของผู้ปกครอง
ในการที่จะดำเนินการไปสู่เป้าหมายของผู้ปกครองอันจะ

๒๖ รอง ศยามานนท์, ประวัติศาสตร์ไทย ในระบอบรัฐ
ธรรมนูญ, หน้า ๑๘.

๒๗ รอง ศยามานนท์, ประวัติศาสตร์ไทย ในระบอบรัฐ-
ธรรมนูญ, หน้า ๑๕๕.

เมื่อเกิดต่อการสานต่อของแนวความคิดที่จะยกย่องผู้นำ ซึ่งจะมีให้งานเขียนของศาสตราจารย์ รอง มีความต่อเนื่องกันในแง่ของทฤษฎีทฤษฎีหาบุรุษ แม้ว่าประเทศไทยจะก้าวพ้นจากการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ไปสู่การปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ แต่งานเขียนของศาสตราจารย์ รอง จะมีความต่อเนื่องกันทางแนวความคิดของการยกย่องผู้นำ และเน้นบทบาทและความสำคัญของผู้นำ และสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะสะท้อนออกมาในงานเขียนของศาสตราจารย์ รอง เองว่า ท่านเป็นผู้ที่มีความคิด โลกทัศน์ ในลักษณะของการเป็นอนุรักษนิยม ดังนั้นในงานเขียนของท่านจึงเน้นบทบาทของกษัตริย์หรือผู้นำของรัฐบาลในสมัยประชาธิปไตย อันเป็นศูนย์กลางน้อยและเป็นคณะผู้บริหารประเทศ ซึ่งจะออกมาในรูปแบบของทฤษฎีหาบุรุษ ทำให้งานเขียนประวัติศาสตร์ชาติกรวิเคราะห์วิจารณ์ถึงสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองระหว่างประเทศและการเมืองภายในประเทศ ตลอดจนกลุ่มอิทธิพล กลุ่มผลประโยชน์ ความขัดแย้งต่างๆ ที่เกิดขึ้น การพัฒนาทางการเมืองการปกครอง ตลอดจนอิทธิพลตะวันตกซึ่งจะเป็นต้นเหตุของการเปลี่ยนแปลงหรือการเกิดเหตุการณ์ต่างๆ ขึ้นมา

จากการที่ศาสตราจารย์ รอง มีลักษณะของการเขียนเป็นอนุรักษนิยมดังกล่าว จึงทำให้งานเขียนของท่านมีลักษณะอย่างหนึ่ง คือ มองไม่รอบด้าน ที่เห็นได้ชัดคือการมองอดีตอนาญปรีดี พนมยงค์ ซึ่งท่านมักจะเขียนในทำนองที่ว่า นายปรีดี จะนำประเทศไปสู่การปกครองแบบคอมมิวนิสต์ โดยท่านมักจะเขียนแทรกในทำนองตีเนียน หรือตำหนิ นายปรีดีเสมอ โดยเฉพาะเมื่อเกิดเหตุการณ์การสวรรคตของรัชกาลที่ ๘ ท่านได้เขียนไว้ว่า “รัฐบาลของนายปรีดี พนมยงค์” ได้รับความกระทบกระเทือนอย่างรุนแรงจากกรณีสวรรคตรัชกาลที่ ๘ เพราะว่าพรรคการเมืองฝ่ายค้าน คือ พรรคประชาธิปัตย์ หนังสือพิมพ์และประชาชนต่างก็วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลอย่างกว้างขวาง ที่ไม่สามารถคลี่คลายสาเหตุให้แจ่มแจ้งได้ ประชาชนถึงกับตะโกนในโรงภาพยนตร์ว่า “ปรีดีฆ่าในหลวง” ซึ่งก็ไม่มีใครทราบว่าเพราะเหตุใด^{๒๘} ซึ่งทำให้เกิดคดีฟ้องร้องกันขึ้น โดยนายปรีดีอ้างว่าไม่มีหลักฐาน และไม่สมควรใช้คำว่า “ประชาชน” ในการ

เช่น^{๒๘} ซึ่งตามความเป็นจริงแล้วการทำเอา “ข้าวล่อ” มาเขียนในหนังสือเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะอาจทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจผิด และมองภาพประวัติศาสตร์ผิดไปจากความเป็นจริงได้

หรือจากกรณีที่ว่าศาสตราจารย์ รอง เป็นนักประวัติศาสตร์ พวกอนุรักษนิยมและเขียนประวัติศาสตร์ โดยให้ความสำคัญแก่ผู้นำ โดยอาศัยทฤษฎีหาบุรุษ ได้ก่อให้เกิดการมองไม่รอบด้านในการเขียนดังจะเห็นได้จากการที่ศาสตราจารย์ รอง มีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ในกลุ่มชนชั้นผู้ปกครองและได้ทำงานเพื่อประโยชน์ของกลุ่มผู้ปกครอง ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว จะทำให้ท่านมีทัศนคติในทางลบต่อองค์กรหรือสถาบันอื่นที่มักจะเปิดเผยหรือโจมตีการทำงานของรัฐบาล เช่น ท่านเขียนว่า “ในการเปิดเผยสำภาษณ์ให้แก่หนังสือพิมพ์ จอมพล แปลก พิบูลสงคราม” ได้แบบอย่างมาจากนายกรัฐมนตรีในประเทศตะวันตก เช่น ครั้งหนึ่ง ท่านเปิดเผยว่าการเดินทางไปรอบโลกของท่านใช้ค่าใช้จ่าย ๖,๑๒๐๖,๖๒๕.๘๓ บาท และได้ผลตอบแทนคุ้มค่า แต่หนังสือพิมพ์ก็คัดค้านว่าเป็นการใช้เงินไม่เพื่อย ควรจำไว้ว่าหนังสือพิมพ์มักจะวิพากษ์วิจารณ์การสัมภาษณ์ของท่านอยู่เสมอ จะให้มีการชมเชยผลงานของรัฐบาลก็ไม่มีใครทำ ทั้งนี้ย่อมไม่เป็นกรณีธรรมแก่รัฐบาล อย่างไรก็ตาม จอมพล แปลก พิบูลสงครามก็ยังถือปฏิบัติให้สัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์จนกระทั่งหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วไปเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ ผ่านไป”^{๓๐} ซึ่งตามความเป็นจริงแล้วท่านควรจะวิเคราะห์ถึงพฤติกรรมการบริหารประเทศของจอมพล ป. ว่าเป็นเช่นใดและหนังสือพิมพ์วิพากษ์วิจารณ์มีความถูกต้องเพียงใด

การที่มีทัศนคติไม่รอบด้านในการเขียนประวัติศาสตร์นี้ ทำให้เกิดข้อบกพร่องในการเขียนคือ ทำให้ไม่

๒๘ รอง สยามานนท์, ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ, หน้า ๒๖๖
๒๙ ดูรายละเอียดได้จาก “คดีหมายเลขดำที่ ๔๒๖๖/๒๕๑๑ คดีประวัติศาสตร์ปรีดี พนมยงค์” ชาวไทยนิกร บทที่ ๒ ฉบับ (๓๐) ๓๖ มิถุนายน ๒๕๒๑ หน้า ๓๓-๓๖
๓๐ รอง สยามานนท์, ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ, หน้า ๓๓๑

ได้มุ่งไปที่ข้อเท็จจริงอันเป็นหัวใจของการศึกษาประวัติศาสตร์ คือการศึกษาที่ปราศจากอคติ มีความเป็นกลาง ยุติธรรม สามารถที่จะเผชิญกับข้อเท็จจริงได้ ไม่ว่าเราจะชอบข้อเท็จจริงเหล่านั้นหรือไม่ก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นกลางสำคัญเมื่อเผชิญกับข้อเท็จจริงอันไม่น่าชื่นชมเกี่ยวกับผู้คนหรือสถาบันที่เราสนับสนุน เพราะเราคิดว่าสิ่งนั้นเป็นตัวแทนค่านิยมของเรา^{๓๑} ดังนั้นการเขียนประวัติศาสตร์ในลักษณะนี้ จึงมีอันตรายต่อผู้ที่นำมาศึกษาکنันคว่า อาจจะทำให้เกิดความเข้าใจผิดไขว้เขวไปได้

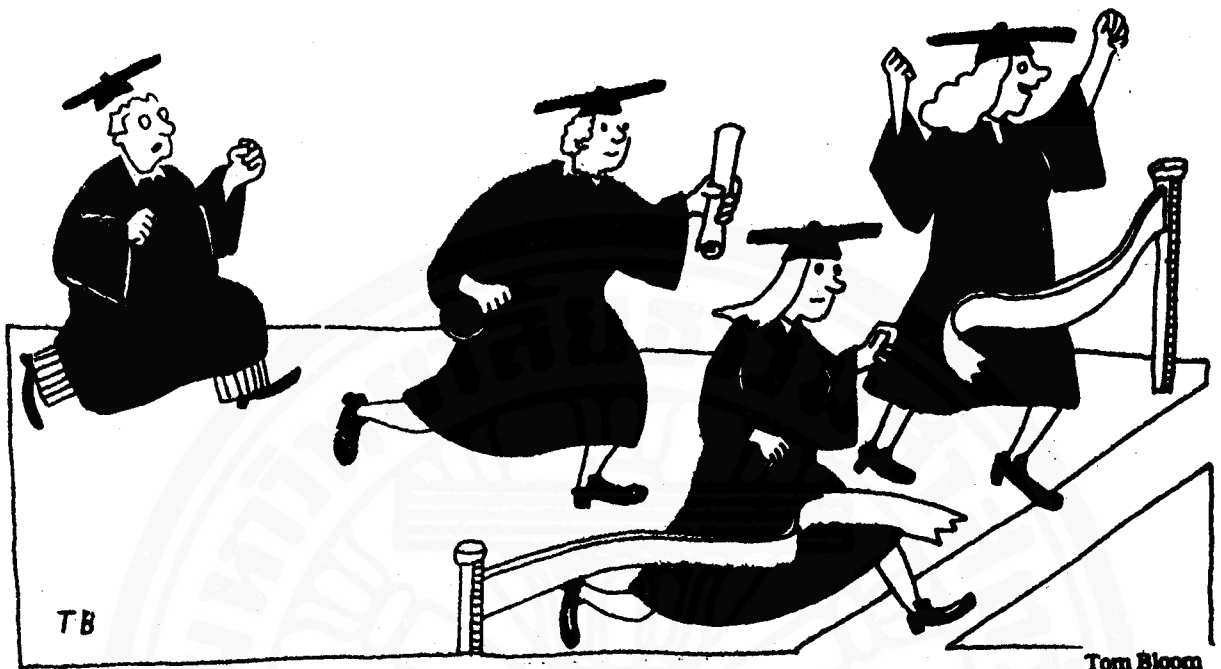
บทส่งท้าย

ถึงแม้ว่างานเขียนของศาสตราจารย์ รอง จะไม่ได้เสนอแนวคิดสมมติฐานใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นมากนัก ทั้ง ๆ ที่ในปัจจุบันการศึกษาของวงการประวัติศาสตร์ก้าวหน้าไปมาก มีการใช้ความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับวิชาความรู้ ทฤษฎีของสาขาวิชาต่างๆ เช่น รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา ช่วยในการวิเคราะห์และตีความประวัติศาสตร์ใหม่ ทำให้เกิดแนวคิดทางประวัติศาสตร์ในทัศนะใหม่ที่เปิดกว้าง ไปมาก มีการใช้การศึกษาในเรื่องสภาพภูมิประเทศ ภูมิอากาศ การสำรวจ ขุดเจาะทางโบราณคดี เพื่อใช้ช่วยในการตีความหมายในแง่มุมต่างๆ ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ศิลปวัฒนธรรม การค้าขาย ซึ่งจะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน เป็นการมองประวัติศาสตร์ในแง่มุมที่กว้างขวางออกไป เชื่อมโยงประวัติศาสตร์ในด้านต่าง ๆ เข้าด้วยกัน และถ้าจะพิจารณาถึงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของงานเขียนของศาสตราจารย์ รอง แล้ว เราก็คงต้องให้ความยุติธรรม โดยคำนึงถึงว่าคุณค่าของงานเขียนทางประวัติศาสตร์ของผู้ใดก็ตามขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม ทัศนคติ โลกทัศน์ กาลเวลา ตลอดจนอิทธิพลจากสิ่งต่างๆ ที่มีต่อผู้เขียน อย่างไรก็ตามงานเขียนของศาสตราจารย์ รอง ก็มีประโยชน์ในด้านการให้ข้อมูลรายละเอียด เกร็ดความรู้ต่างๆ ทำให้ผู้อ่านเข้าใจเหตุการณ์ในสมัยต่างๆ ความต่อเนื่องกันของประวัติศาสตร์ในกรณีผู้อ่านยังไม่มีพื้นฐานความรู้มาก่อนซึ่งจะทำให้ง่ายต่อการอ่านเข้าใจเพราะการเขียนประวัติศาสตร์ในแง่ของการวิเคราะห์บางทีมักจะขาดข้อมูลรายละเอียด ซึ่งมักจะทำให้ยากแก่การเข้าใจ

ใจหรือทำให้ผู้อ่านทราบแต่หลักประเด็นสำคัญ ๆ โดยไม่มีข้อมูลมาประกอบมากนัก

การเขียนประวัติศาสตร์ในสกุลดำรงราชานภาพที่นักเขียนบางคนพยายามโจมตีว่าเป็นการเขียนที่ไม่ให้คุณค่าทางประวัติศาสตร์อย่างแท้จริง เป็นการมองประวัติศาสตร์ที่เจือด้วยอคติ และจำกัดขอบข่ายอยู่ในทัศนคติจากเบื้องบนมากกว่าจะพิจารณาถึงปัญหาหรือพลังผลักดันจากเบื้องล่าง สภาวะแวดล้อมอื่น ๆ อันจะเป็นพลังสำคัญในการเปลี่ยนแปลงประวัติศาสตร์ นักเขียนสองที่เป็นความจริงอยู่มาก เพราะการศึกษาประวัติศาสตร์จะต้องวิเคราะห์ให้ละเอียดในหลาย ๆ แง่มุม ต้องศึกษาถึงการหลากหลายของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ที่มีความสัมพันธ์กัน ไม่ใช่มองหรือเน้นที่สถาบันใดสถาบันหนึ่งเป็นสำคัญ และเป็นการเขียนในทำนองเสนอข้อมูล รายละเอียดให้จดจำ และผู้เขียนประวัติศาสตร์ในสกุลนี้ ทำให้ประวัติศาสตร์อยู่นิ่งอยู่กับที่ โดยไม่ได้มีการปรับปรุงแนวการเขียนของตน ทั้ง ๆ ที่ในปัจจุบันวงการศึกษาดังกล่าวเปิดกว้าง เอกสารต่าง ๆ ถูกแสดงออก การวิเคราะห์ตีความสมมติฐานใหม่ ๆ มีมาก ดังนั้นการเขียนประวัติศาสตร์ที่อยู่ในแนวการเขียนประวัติศาสตร์ของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพจึงไม่เหมาะสมกับปัจจุบัน แต่เมื่อมองในสมัยของสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพแล้ว จะเห็นว่าหลักฐาน ข้อมูลในสมัยนั้นจำกัด งานทางด้านประวัติศาสตร์ของนักเขียนอื่น ๆ ที่ออกมาหรืองานแปลทางประวัติศาสตร์ก็ไม่มีมากมายเท่าปัจจุบัน ดังนั้น เราจึงควรมองประวัติศาสตร์ในสมัยสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ ด้วยสายตาของคนในสมัยนั้น พิจารณาถึงอิทธิพล สภาพแวดล้อมที่มีต่อสมเด็จพระยาดำรงฯ ซึ่งเป็นผู้เปิดศักราชการศึกษาประวัติศาสตร์แบบใหม่ให้แก่วงการประวัติศาสตร์ไทยเป็นการศึกษาแบบตะวันตก มีหลักฐานอ้างอิง มีความเป็นวิทยาศาสตร์ แม้ว่าจะมีอิทธิพลของแนวทางเก่าๆอยู่บ้าง ทั้งนี้เพราะพระองค์ต้องการให้งานประวัติศาสตร์สื่อความหมายทางการเมืองในรูปของการประสานประโยชน์ ต้องการความเป็นเอกภาพ รวมอาณาจักรไทยซึ่งในสมัยนั้นเป็นยุคแห่งการปฏิรูปในด้านต่างๆ แต่

๓๑ ธิดา สารเยา, ศึกษาประวัติศาสตร์อย่างไรและทำไม, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงกมล, ๒๕๒๐) หน้า ๑๕๒.

ทว่านักประวัติศาสตร์ไทยสมัยนี้พยายามดำเนินรอยตาม การศึกษาของสมเด็จพระเจ้าตากสินฯ ต่างหากที่ไม่ได้ ดำเนินตามแนวคิดของพระองค์ ที่จะทำให้เป็นการศึกษา ประวัติศาสตร์เพื่อแสวงหาความจริง และทำให้ ประวัติศาสตร์เป็นพัฒนาการควบคู่ไปกับวิวัฒนาการของ มนุษย์^{๑๒} การที่นักประวัติศาสตร์ในสกุลดำรงราชานุภาพ ที่ส่วนใหญ่จะยึดถือพระมติ พระวินิจฉัย ข้อสรุป หรือ สมมติฐานของสมเด็จพระเจ้าตากสินฯ เป็นแนวทาง ในการปฏิบัติและการเขียนประวัติศาสตร์ของตนนั้น จะ ทำให้ความคิดในทางประวัติศาสตร์ ของนักประวัติศาสตร์ เหล่านี้ถูกจำกัดกรอบที่จะจำกัดความคิดและพัฒนาการ ในทางประวัติศาสตร์ ของนักประวัติศาสตร์เหล่านี้ ไป อย่างน่าเสียดาย ซึ่งทำให้การค้นคว้าและพัฒนาการของ การศึกษาประวัติศาสตร์ไทยไม่เจริญเท่าที่ควร และได้ สร้างทัศนคติ และความรู้สึกนึกคิดของคนส่วนใหญ่ว่า เป็นประวัติศาสตร์ที่อาศัยแต่การท่องบ่นตำรา น่าเบื่อ หน่าย ไม่มีอะไรน่าสนใจ ซึ่งทำให้เกิดการสูญเสียไปกับ ความรู้สึกผิดๆ ที่เกิดขึ้น และเป็นการศึกษาที่จะเปลี่ยนแปลงความรู้สึกที่เกิดขึ้นด้วย

ดังนั้นในการศึกษาประวัติศาสตร์อันเป็นการ ศึกษาเรื่องราวของสังคมทั้งหมดไม่ใช่สังคมด้านหนึ่งด้าน

ใดโดยเฉพาะ กล่าวคือ เป็นศาสตร์ที่ประมวลความจริง ของเหตุการณ์ต่าง ๆ พฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมโดยมี ข้อมูลอันหลากหลายและมีมิติแห่งกาลเวลาเป็นเครื่องช่วย คัดสรรวินิจฉัย และเนื่องจากสังคมเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และไม่เคยหยุดนิ่ง ดังนั้นประวัติศาสตร์จึงเป็นวิชาที่ไม่ หยุดนิ่งอยู่กับที่ ประวัติศาสตร์เป็นวิชาที่ก้าวหน้าและ เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ^{๑๓} ควบคู่ไปกับกาลเวลาและการ เปลี่ยนแปลงของสังคม ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของนัก ประวัติศาสตร์ที่จะสร้างสรรค์งานประวัติศาสตร์ เพื่อ ความก้าวหน้าและทำให้ประวัติศาสตร์เป็นศาสตร์ที่มุ่ง แสวงหาความจริงและพัฒนาความคิดของมนุษย์ โดย อาศัยการวิเคราะห์ วินิจฉัย ตัดสินใจด้วยความเที่ยงธรรม ปราศจากซึ่งอคติและการปรุงแต่งทางจิตที่ครอบงำจิตใจ มนุษย์อยู่แล้วเราก็จะสามารถเข้าใจในอดีตและเข้าถึงซึ่ง คุณค่าของประวัติศาสตร์ได้อย่างละเอียดลึกซึ้งยิ่งขึ้น

^{๑๒} กอบแก้ว สุวรรณทัต-เพ็ชร "การศึกษาประวัติศาสตร์ของ สกุลดำรงราชานุภาพ" ประวัติศาสตร์และนักประวัติศาสตร์ ไทย, หน้า ๔๖

^{๑๓} พรเพ็ญ อันตระกูล "งานทางประวัติศาสตร์ของ ดร. ประเสริฐ ณ นคร" ประวัติศาสตร์และนักประวัติศาสตร์ ไทย, หน้า ๑๒๖